

Politici și Resurse Canonice pentru primirea eterodocșilor

Pentru utilizare în cadrul Arhiepiscopiei Creștine Ortodoxe Antiohiene a Insulelor Britanice și Irlandei, adaptat după documentul de politici al Arhiepiscopiei Creștine Ortodoxe Antiohiene din America de Nord.

Această ediție: 1.1 (09/01/2024)

Prefață

Adevărul istoric este că Biserica a folosit întotdeauna diferite modalități de a-i primi din nou în comuniunea ei pe eterodocși, pe schismatici și comunitățile aflate în situații neregulate. Este o greșeală gravă să se creadă că a existat și că există o singură modalitate de a face acest lucru, cu excluderea tuturor celorlalte. Fiecare caz trebuie judecat în funcție de împrejurări.

Există două principii pe care ortodocșii le aplică oricărei situații în care există opțiuni legitime, dar diferite. Aceste principii sunt adesea citate greșit și înțelese eronat, uneori chiar în sensuri cu totul opuse semnificației lor reale. Cele două principii sunt, în limba greacă, „akribeia” și „economia”. În termenii cei mai simpli, „iconomia” ar putea fi definită drept „rânduiala casei”, iar „acrivia” drept „cea mai strictă rânduială a casei”. Două preconcepții ar fi să crezi că iconomia ar însemna o dispensă și acrivia ar fi norma. De fapt, iconomia înseamnă TOATE regulile posibile din gospodărie, acrivia fiind rigurozitatea acestora. Mai detaliat, următoarele definiții vor fi suficiente:

ICONOMIA reprezintă aplicarea rânduieiilor în cadrul gospodăriei și constituie norma. Rânduielele pot fi fie stricte, fie adaptate, în funcție de nevoile mântuirii unei persoane sau ale unui grup de persoane.

ACRIVIA reprezintă aplicarea celei mai stricte dintre rânduiele și este doar una dintre opțiunile disponibile pentru a răspunde nevoilor de mântuire ale unei persoane sau ale unui grup de persoane.

Hotărârile pastorale și dogmatice aplicate de-a lungul istoriei în privința primirii eterodocșilor au fost, la rândul lor, călăuzite de înțelegerea pe care Biserica o are despre sine ca Trup identificabil al lui Hristos, adică de eclezologia sa. Uneori s-a insistat mai mult asupra harului mântuitor aflat numai înăuntrul acestui Trup; alteori s-a insistat mai mult asupra ubicuității harului dumnezeiesc, care lucrează în inimile și în viețile tuturor oamenilor. Potrivit Scripturii și Tradiției, există adevăr în ambele poziții, iar una nu trebuie pusă în opoziție cu cealaltă.

Ecleziologia Sfântului Ciprian — care marca o graniță clară între Biserică și ceea ce se află în afara comuniunii ei — lega strâns Botezul și Euharistia. Nu exista mântuire în afara Bisericii. ‘Mântuire’ în acest context însemna sănătate spirituală. Această abordare impunea remediul excepțional al botezului, și NU, cum ar presupune azi niște rigoriști, pentru TOȚI ereticii și schismaticii, ci doar pentru câțiva dintre ei.

La celălalt capăt al spectrului teologic și pastoral, Sfântul Augustin (sfânt înscris în calendarul grec) făcea distincție între forma corectă a Botezului — în numele Sfintei Treimi și prin întreită afundare sau turnare — și caracterul eficace al Tainei, care nu putea fi garantat decât în

Biserică, o comuniune ortodoxă și catolică identificabilă, alcătuită din Biserici locale împreună cu episcopii lor. Această distincție — aplicată, poate, mai frecvent în Apusul creștin ortodox decât în Răsărit — a dat întregii Biserici posibilitatea de a discerne care comunități și persoane schismatice sau eretice trebuiau primite în comuniune fie prin Botez, fie numai prin Mirungere, după ce erau cercetate și instruite. Uneori, comunități sau persoane creștine aflate într-un grad mai mare de concordanță cu ortodocșii în privința credinței și a practicii au fost primite prin simpla lepădare de rătăcirii și mărturisire a credinței, fără Botez sau Mirungere.

În anumite perioade din istoria Bisericii au existat întotdeauna persoane care au susținut cu insistență ca Botezul să fie săvârșit în toate cazurile celor primiți în Biserica Ortodoxă din alte comunități și grupări creștine eterodoxe. O singură dată și numai pentru o scurtă perioadă — chiar și printr-o hotărâre sinodală (Constantinopol, 1756) — s-a prescris exclusiv Botezul pentru toți eterodocșii, iar această poziție a fost susținută la vremea respectivă chiar de marele Sfânt Nicodim Aghioritul. Totuși, această rânduială nu a fost aplicată întotdeauna, iar în Rusia nu a fost aplicată deloc, cu excepția unei perioade foarte scurte din secolul precedent. Până în anul 1888, lumea greacă revenise în mod oficial la practica veche a unei iconomii mixte, întemeiate pe discernerea duhurilor și pe corectitudinea formei, practică ce rămâne și astăzi covârșitor de răspândită în Bisericile Ortodoxe locale.

Mai recent, am asistat la o reapariție a presiunilor venite din partea unei tendințe minoritare și adesea schismatice din cadrul Bisericii Ortodoxe, în favoarea unei rânduieli de acrivie care să impună exclusiv Botezul tuturor neortodocșilor. Extremiștii din această grupare, adesea foarte activi în mediul online, au adoptat aceeași poziție ca sectele vechi-calendariste grecești, negând statutul de ortodocși tuturor creștinilor — inclusiv preoților! — care au fost primiți numai prin Mirungere. Această poziție extremă nu a fost niciodată susținută de canoanele Bisericii în vremea Sfinților Părinți. Ea a reapărut adesea atunci când ortodocșii s-au simțit asediați, pentru ca apoi să se estompeze în vremuri mai pașnice.

Pe de altă parte, a existat un pericol egal și opus, poate evident în controversatul — după cum ar spune unii — Sinod din Creta (2016), care constituie acum politica oficială a Patriarhiei Ecumenice: acela de a exclude Botezul ca opțiune pentru cei primiți în Biserica Ortodoxă din anumite biserici. Deși există în Tradiție un precedent pentru această excludere — însă numai în cazul anumitor grupuri și comunități —, alte Biserici Ortodoxe locale au exprimat rezerve față de formulări despre care consideră că ar putea sugera că grupările creștine eterodoxe sunt „biserici”¹ în sensul ortodox deplin al cuvântului.

Caracterul controversat al hotărârilor Sinodului din Creta nu este ceva nou în istoria Bisericii și izvorăște din tensiunea dintre pozițiile Sfântului Augustin și ale Sfântului Ciprian cu privire la modul de primire a eterodocșilor. Istoria Bisericii ne arată că nu ne-am înscris în linia principală a Tradiției dacă am presupune că există o singură modalitate sacramentală posibilă de primire, fără o cercetare duhovnicească atentă a fiecărui caz în contextul său. Aceasta a fost metoda Sfinților Părinți și a Sinoadelor și, prin urmare, trebuie să fie și metoda noastră.

¹ Folosirea în acest document a cuvântului „biserică” sau „biserici” cu referire la eterodocși nu desemnează „Biserica” în sensul ortodox al termenului, ci este adoptată pentru a facilita înțelegerea și identificarea acestor comunități.

Secțiunea de mai jos, intitulată „Resurse și rânduieli canonice”, arată modul în care poziția Bisericii privind felul primirii eterodocșilor a evoluat și s-a modificat de-a lungul timpului, având însă întotdeauna ca temei comun învățătura și practica Sfinților Părinți, privity în ansamblul lor.

A: Canoanele Sinoadelor Ecumenice:

Canonul al XIX-lea al Sinodului de la Niceea (325 d.Hr.)

Cu privire la paulianiștii care s-au refugiat în Biserica Sobornicească, s-a hotărât ca ei să fie în mod obligatoriu rebotezați; iar dacă vreunii dintre cei care, în trecut, au fost numărați în rândul clerului lor se vor afla fără vină și fără prihană, să fie rebotezați și hirotoniți de episcopul Bisericii Sobornicești; însă, dacă cercetarea îi va dovedi nevrednici, se cuvine să fie caterisiți. De asemenea, în cazul diaconiștelor lor și, în general, al celor înscriși în rândul clerului lor, să se urmeze aceeași rânduială. Iar prin diaconiștele înțelegem pe acelea care au îmbrăcat veșmântul, dar care, întrucât nu au primit punerea mâinilor, trebuie socotite numai în rândul mirenilor.

Canonul al VII-lea al Sinodului de la Constantinopol (381 d.Hr.)

Pe cei care se întorc de la erezie la Ortodoxie și la partea celor ce se mântuiesc îi primim după următoarea rânduială și tradiție: pe arieni, macedonieni, sabatieni, novațieni, care se numesc pe ei înșiși catari sau aristori, precum și pe quartodecimani sau tetradiți și pe apolinariști îi primim după ce dau în scris lepădarea de rătăcirile lor și anatematizează orice erezie care nu este în acord cu Sfânta, Soborniceasca și Apostoleasca Biserică a lui Dumnezeu. După aceea, ei sunt mai întâi pecetluiți sau unși cu Sfântul Mir pe frunte, pe ochi, pe nări, pe gură și pe urechi; iar când îi pecetluim, spunem: „Pecetea darului Sfântului Duh”.

Canonul al XCV-lea al Sinodului Trulan [Sinodul Quinisext] (691/692 d.Hr.)

Pe cei care vin dintre eretici la Ortodoxie și la numărul celor ce se mântuiesc îi primim după următoarea rânduială și tradiție: pe arieni, macedonieni, novațieni, pe cei care se numesc pe ei înșiși catari, aristeri și tesarescaidecatiți sau tetradiți, precum și pe apolinariști, îi primim după ce prezintă mărturisiri scrise și anatematizează orice erezie care nu mărturisește ceea ce mărturisește Sfânta Biserică Apostolică a lui Dumnezeu. Apoi, mai întâi de toate, îi ungem cu Sfântul Mir pe frunte, pe ochi, pe nări, pe gură și pe urechi; iar când îi pecetluim, spunem: „Pecetea darului Sfântului Duh”.

Cât despre paulianiști, Biserica Sobornicească a hotărât ca aceștia să fie în mod obligatoriu rebotezați. De asemenea, pe eunomieni, care botează printr-o singură afundare; pe montaniști, care aici sunt numiți frigieni; pe sabelieni, care socotesc că Fiul este același cu Tatăl și care se fac vinovați și de alte lucruri grave; precum și pe adepții tuturor celorlalte erezii — căci aici sunt mulți eretici, mai ales dintre cei veniți din ținutul galatenilor —, pe toți cei care doresc să vină la credința ortodoxă îi primim ca pe păgâni. În prima zi îi facem creștini, în a doua zi catehumeni, iar în a treia zi îi exorcizăm, suflând totodată de trei ori asupra feței și urechilor lor. Astfel îi inițiem și îi facem să petreacă un timp în biserică și să asculte Scripturile; după aceea îi

botezăm. În același fel îi primim și pe manihei, pe valentinieni, pe marcioniți și pe cei care aparțin unor erezii asemănătoare.

Este necesar ca nestorienii să prezinte mărturisiri scrise și fiecare să-și anatematizeze propria erezie, precum și pe Nestorie, Eutihie, Dioscor, Sever, pe ceilalți conducători ai unor asemenea erezii, pe cei care împărtășesc părerile lor și toate ereziile amintite mai sus; și astfel devin părtași la Sfânta Împărtășanie.

B: Evoluții ulterioare epocii primelor Șapte Sinoade Ecumenice

Sinodul de la Constantinopol (1484 d.Hr.)

„Acest Sinod a fost convocat în sfânta Biserică Pammakaristos de Patriarhul Simeon (1472–1475, 1482–1485), în anul 1482 și din nou în 1484. Cu prima ocazie, el a emis un Oros prin care condamna Sinodul de la Ferrara-Florența (1438) și doctrina acestuia despre Filioque, iar cu a doua ocazie a publicat o Acolutie pentru primirea convertiților latini în Biserica Ortodoxă. Acest Sinod s-a numit pe sine Ecumenic, probabil pentru că au fost prezenți toți cei patru Patriarhi ai Răsăritului. El a condamnat Sinodul de la Florența și a hotărât următoarele [începe textul Sinodului]:”

„Convertiții latini la Ortodoxie trebuie primiți în Biserică numai prin Mirungere și prin semnarea unui Libellus de credință corespunzător, care să cuprindă lepădarea de rătăcirile latine...Rânduiala primirii latinilor în Biserica Ortodoxă, publicată de același Sfânt și Mare Sinod, este destinată celor care se întorc de la ereziile latine la Biserica Ortodoxă și Sobornicească a Constantinopolului, precum și la cele trei Preasfinte Patriarhii ale Răsăritului, adică ale Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului. Această Acolutie a fost publicată la Constantinopol în anul 1484, în timpul patriarhatului Preasfințitului Patriarh, Domnul Simeon. Să se știe, de asemenea, că acest Sinod, fiind ecumenic, este cel dintâi care, cu ajutorul lui Dumnezeu, a desființat și a răsturnat acel Sinod cu totul nelegiuit care fusese convocat la Florența, întrucât acesta s-a desfășurat într-un mod rău și necanonic și nu a urmat Sfintele Sinoade Ecumenice care l-au precedat. De aceea, am inclus Hotărârea (Orosul) acestui Sfânt și Ortodox Sinod al nostru, adică al celui de la Constantinopol, în prezentul codex sacru al Sfintei și Marii Biserici a lui Hristos, deoarece el a fost convocat în zilele noastre.”

(Pr. George Dragas, *Modul primirii convertiților romano-catolici în Biserica Ortodoxă*)

Sinodul din Moldova (1642 d.Hr.)

„Această Taină [a Botezului], odată primită, nu trebuie să fie săvârșită din nou, cu condiția ca persoana care a săvârșit Botezul să fi crezut în chip ortodox în cele trei Persoane ale unui singur Dumnezeu și să fi rostit întocmai, fără nicio modificare, cuvintele menționate mai sus, și anume: «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.»”

(*Mărturisirea Sfântului Petru Movilă și Sinodul din 1642*)

Sinodul de la Moscova (1667 d.Hr.)

„În vremea Patriarhului Nikon, la insistențele Patriarhului Macarie al Antiohiei, care se afla atunci la Moscova, s-a hotărât de două ori în cadrul Sinodului ca, pe viitor, latinii să nu mai fie rebotezați; cu toate acestea, obiceiul adânc înrădăcinat al rebotezării a continuat să fie practicat. De aceea, țarul Alexei Mihailovici a propus ca Marele Sinod să dezbată această problemă și să ia o hotărâre în privința ei. Părinții sinodali au cercetat cu atenție rânduiala Patriarhului Filaret Nikitici și au ajuns la concluzia că dispozițiile canonice fuseseră interpretate și aplicate în mod greșit latinilor. Ei au făcut apoi trimitere la hotărâri sinodale mai vechi, prin care era interzisă rebotezarea chiar și a arienilor și a macedonienilor atunci când aceștia veneau la Ortodoxie; cu atât mai mult, au spus Părinții, latinii nu trebuie rebotezați. Ei au făcut referire la Sinodul celor patru Patriarhi ai Răsăritului, ținut la Constantinopol în anul 1484, care a hotărât ca latinii veniți la Ortodoxie să nu fie rebotezați, ci doar unși cu Sfântul Mir, și care a alcătuit chiar rânduiala propriu-zisă a primirii lor în Biserică. De asemenea, au făcut referire la înțeleptul Marcu al Efesului, care, în epistola sa adresată tuturor ortodocșilor, învață același lucru și hotărăște: «Latinii nu trebuie rebotezați, ci, numai după lepădarea lor de erezii și mărturisirea păcatelor, să fie unși cu Sfântul Mir și primiți la Sfintele Taine; și, în acest fel, să fie aduși în comuniune cu Sfânta Biserică Sobornicească a Răsăritului, potrivit sfintelor canoane.»”

(Citat în Arhimandritul Ambrozie, „Cu privire la rânduiala primirii persoanelor în Biserica Ortodoxă”, cap. 2)

Sinodul de la Ierusalim (1672 d.Hr.)

"For heretics who renounce their heresy and join the Catholic Church are received by the Church; although they received their valid Baptism with weakness of faith. Wherefore, when they afterwards become possessed of the perfect faith, they are not again baptised."

(Confession of Dositheus, Decree XV)

C: Glasuri divergente și susținători moderni

Synod of Constantinople (1756 AD)

În istoria Bisericii, un singur Sinod, cel de la Constantinopol din 1756, a cerut ca romano-catolicii și protestanții să fie botezați întotdeauna și pretutindeni. Hotărârea acestei întruniri a fost ratificată, la vremea respectivă, numai de patru Patriarhii; treptat însă, toate cele patru au revenit la o iconomie mixtă, care cuprinde atât acrivia, cât și adaptarea pastorală, așa cum au rânduit Sfinții Părinți și canoanele Sinoadelor Ecumenice. Prin urmare, acest Sinod nu a rezistat probei timpului, deoarece a răsturnat învățătura și practica statornică a Bisericii, primite în mod canonic din vechime. Această iconomie patristică și sinodală, atât în formele ei îngăduitoare, cât și în cele mai stricte, a fost ulterior confirmată în mod constant de Sinoadele din anii 1484, 1642, 1667 și 1672 și nu a fost niciodată pusă serios sub semnul întrebării până în 1756, iar apoi, mai recent, numai de unele minorități ortodoxe vocale, cu tendințe schismatice.

În cuvintele episcopului și canonistului din secolul al XIX-lea, Nicodim Milaș:

„Hotărârea ca fiecare romano-catolic, precum și fiecare protestant care dorește să se convertească la Biserica Ortodoxă, să fie botezat din nou a fost luată de Sinodul de la Constantinopol din anul 1756, în timpul Patriarhului Chiril al V-lea. Această hotărâre sinodală a fost motivată de faptul că creștinii occidentali erau botezați prin turnare, iar nu prin întreită afundare. Întrucât singura formă corectă a Botezului este aceea săvârșită prin întreită afundare, rezultă că creștinii occidentali trebuie socotiți ca nebotezați, deoarece nu au fost botezați în acest mod și, prin urmare, trebuie botezați atunci când doresc să se convertească la Biserica Ortodoxă. Această hotărâre a Sinodului de la Constantinopol menționat mai sus a fost determinată de împrejurări extraordinare, apărute în secolul al XVIII-lea în relațiile dintre Biserica Greacă și Biserica Latină, și a constituit o reacție a Bisericii Grecești față de agresiunea exercitată împotriva ei de propaganda latină. Din punct de vedere formal, motivarea acestei hotărâri are un anumit temei, întrucât canoanele Bisericii Ortodoxe cer ca Botezul să fie săvârșit prin întreita afundare în apă a celui ce se botează, iar însuși termenul «botez» derivă din actul afundării. Aceleași canoane condamna botezul săvârșit printr-o singură afundare, așa cum procedau diferiți eretici din primele secole ale Bisericii creștine. Biserica însă nu a condamnat niciodată Botezul săvârșit prin turnare. Mai mult decât atât, Biserica însăși a îngăduit o asemenea formă a Botezului în caz de necesitate și a socotit că Botezul prin turnare nu este contrar Tradiției apostolice. Prin urmare, hotărârea menționată mai sus a Sinodului de la Constantinopol nu poate fi socotită obligatorie pentru întreaga Biserică Ortodoxă, întrucât este contrară practicii Bisericii Răsăritene din toate veacurile și, în mod deosebit, practicii Bisericii Grecești înseși, din vremea despărțirii Bisericilor și până la acel Sinod de la Constantinopol.”

(Citat în Arhimandritul Ambrozie, Cu privire la rânduiala primirii persoanelor în Biserica Ortodoxă, cap. 3)

D: Iconomia și primirea convertiților

Cel dintâi care a sugerat că prevederile canonice ale Sinoadelor de la Constantinopol (381 d.Hr.) și Trulan (692 d.Hr.) ar trebui considerate drept iconomie, iar nu *kat' akribeian* (potrivit acriviei), a fost Sfântul Nicodim Aghioritul (†1809), în *Pidalionul*, publicat în anul 1800. Canoanele însele rânduiau, *kat' akribeian*, ca acei eretici care fuseseră botezați cu apă și „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” să fie primiți prin Mirungere.

Părintele Andrew Louth, comentând ultimul canon al Sinodului Trulan (Canonul 102), consideră că acrivia (*akribeia*) și uzul consacrat (*synetheia*) sunt cele două modalități prin care sunt aplicate canoanele.

„Aceasta sugerează o înțelegere a iconomiei diferită de cea devenită tradițională, care opune iconomia acriviei, înțelegând prin aceasta o dispensă de la aplicarea strictă a canoanelor. Mai curând, acest canon — precum și canoanele Sfântului Vasile — pare să sugereze că iconomia înseamnă modul în care sunt aplicate canoanele într-un caz concret, fie cu strictețe, prin acrivie, fie cu mai multă îngăduință; în toate cazurile, iconomia reprezintă scopul lucrării pastorale.”

(Andrew Louth, *Răsăritul grec și Apusul latin: Biserica între anii 681–1071*, SVS Press, 2007, p. 37)

„Ca organism mistic, ca Trup sacramental al lui Hristos, Biserica nu poate fi descrisă în mod adecvat numai în termeni sau categorii canonice. Este imposibil să se stabilească sau să se discearnă adevăratele limite ale Bisericii doar prin semne sau criterii canonice.

Foarte adesea, hotarul canonic determină și hotarul harismatic; ceea ce este legat pe pământ este legat în cer printr-o legătură de nedesfăcut. Dar nu întotdeauna. Și, încă mai adesea, nu în mod nemijlocit. În ființa ei sacramentală și tainică, Biserica depășește măsurătorile canonice. Din acest motiv, o ruptură canonică nu înseamnă imediat o sărăcire și o pustiire mistică.

Tot ceea ce a spus Ciprian despre unitatea Bisericii și despre Taine poate și trebuie să fie acceptat. Dar nu este necesar ca, împreună cu el, să trasăm hotarul definitiv în jurul Trupului Bisericii numai pe baza unor criterii canonice.” (p. 119)

Părintele Georges Florovsky continuă:

„Trebuie, așadar, să ne întrebăm dacă este posibil ca problema sectarilor și a ereticilor să fie pusă numai ca o problemă de «iconomie». Desigur, în măsura în care este vorba despre câștigarea sufletelor pierdute pentru adevărul sobornicesc și despre calea de a le aduce «la înțelegerea adevărului», orice mod de a proceda trebuie să fie «iconomic», adică pastoral, plin de compasiune și de iubire. Păstorul trebuie să le lase pe cele nouăzeci și nouă și să meargă în căutarea oii pierdute. Dar tocmai din acest motiv este cu atât mai necesară sinceritatea deplină și exprimarea directă. Nu numai că, în domeniul dogmei, este necesară această precizie neechivocă, această strictețe și claritate — adică, de fapt, acrivia —; căci altfel cum ar putea fi dobândită unitatea de cuget?”

„Exactitatea și claritatea sunt, mai presus de toate, necesare în diagnosticul tainic și, tocmai din acest motiv, problema riturilor sectarilor și ereticilor trebuie pusă și soluționată potrivit celei mai stricte acrivii. Căci aici nu este vorba atât despre o *quaestio juris*, cât despre o *quaestio facti*²; mai mult, este vorba despre realitatea tainică, despre realitatea sacramentală. Nu este atât o chestiune de «recunoaștere», cât una de diagnostic; este necesar să identificăm și să discernem.” (p. 121)

„...Dacă, într-adevăr, Biserica ar fi pe deplin convinsă că în secte și erezii Botezul nu se săvârșește, în ce scop i-ar primi din nou pe schismatici fără Botez? Desigur, nu doar pentru a-i scuti, prin acest pas, de falsa rușine de a mărturisi deschis că nu au fost botezați. Poate fi socotit un asemenea motiv onorabil, convingător și vrednic de încredere? Le poate fi de folos celor nou-veniți să fie reprimiți prin ambiguitate și trecere sub tăcere?” (p. 122)

„Explicația «iconomică» ridică dificultăți și mai mari din perspectiva premiselor sale teologice generale. Cu greu i s-ar putea atribui Bisericii puterea și dreptul de a transforma, ca să spunem

² Trans (Latin): “... not so much a question of law as a question of fact.”

astfel, ceea ce nu a avut loc în ceva ce a avut loc, de a transforma ceea ce este lipsit de sens în ceva valid...” (p. 123)

„Dacă riturile schismaticilor nu sunt Taine, atunci ele sunt o caricatură blasfemiatoare. În acest caz, nu este posibilă nici trecerea «iconomică» sub tăcere a faptelor, nici minimalizarea «iconomică» a păcatului. Ritul sacramental nu poate fi doar un simplu rit, gol, dar nevinovat. Taina se săvârșește în mod real.

Dar nu se poate spune nici că, în secte, Tainele sunt lucrătoare. Tainele nu sunt acte «magice»; într-adevăr, și Euharistia poate fi primită «spre judecată și osândă». Aceasta însă nu infirmă realitatea «validității» Euharistiei înseși. Același lucru se poate spune și despre Botez: harul baptismal trebuie reînnoit printr-o neîncetată nevoință și slujire; altminteri, el devine «nelucrător».” (pp. 126–127)

„Acesta este doar un început, o caracterizare generală; nu totul este spus aici în mod limpede și deplin. Însă problema este pusă cu adevărat. Există încă multe legături care nu au fost rupte și prin care schismele sunt menținute într-o anumită unitate. Întreaga noastră atenție și întreaga noastră voință trebuie adunate și îndreptate spre înlăturarea înverșunării dezbinării. «Nu căutăm biruința», spune Sfântul Grigorie de Nazianz, «ci întoarcerea fraților, a căror despărțire ne sfâșie.»” (pp. 130–131)

E: Cine hotărăște modul de primire

Toate chestiunile privitoare la primirea convertiților la credința ortodoxă sunt hotărâte de episcop, nu de preot și, cu atât mai puțin, de persoana care intră în Biserică. Uneori, câte o persoană se adresează clericilor noștri și declară în ce mod dorește să fie primită în Biserica Ortodoxă — prin Botez sau prin Mirungere. Clericii trebuie să urmeze îndrumările date de Mitropolitul Arhiepiscopiei, astfel cum sunt prezentate în acest document. Preotul cercetează ce a primit persoana respectivă, consultând listele de mai jos. Orice abatere de la situațiile prevăzute sau orice neclaritate trebuie înaintată episcopului locului, care păstrează autoritatea de a stabili modul corespunzător de primire în Biserica Ortodoxă. Preoții — și mirenii — nu au autoritatea de a se abate de la aceste îndrumări.

F: „Botezul corectiv”

În ultima vreme, unii au început să susțină „botezul corectiv”, adică săvârșirea Botezului după primirea în Biserica Ortodoxă prin Mirungere. Această practică este încurajată în unele mănăstiri — inclusiv în Sfântul Munte Athos — și, poate, în anumite jurisdicții bisericești. Practica „botezului corectiv” este interzisă în Arhiepiscopia Creștină Ortodoxă Antiohiană a Insulelor Britanice și Irlandei. Orice mirean care primește un „botez corectiv” va fi excomunicat, iar orice cleric care îl săvârșește va fi caterisit. Aceasta constituie o abatere gravă, care încalcă unitatea Bisericii și, ca atare, este tratată fără compromisuri. Orice persoană care primește un „botez corectiv” nu poate fi hirotonită în cadrul Arhiepiscopiei Creștine Ortodoxe Antiohiene a Insulelor Britanice și Irlandei.

G: Modalități de primire a convertiților

Primirea convertiților în Biserica Ortodoxă: Canonul 95 al Sinodului Trulan din anul 692, ratificat de Al Doilea Sinod de la Niceea, cel de-al Șaptelea Sinod Ecumenic, și care reia prevederile Canonului 7 al Primului Sinod de la Constantinopol, stabilește trei modalități de primire a convertiților în Biserica Ortodoxă:

1. Prin mărturisirea credinței
2. Prin mărturisirea credinței și Mirungere
3. Prin mărturisirea credinței, Botez și Mirungere

Pentru a înțelege aceste prevederi și a aplica aceste canoane în contextul contemporan, este important să examinăm fiecare modalitate, pentru a identifica criteriile fundamentale stabilite de Sfinții Părinți ai acestor Sinoade Ecumenice.

G1. Prin lepădarea de erezie și mărturisirea credinței

Există un număr restrâns de situații, neprevăzute de canoane, în care episcopul are atât dreptul de a discerne, cât și autoritatea de a primi o persoană în Biserică numai prin lepădarea de erezie și mărturisirea credinței, cu condiția ca persoana în cauză să fi fost botezată inițial în Biserica Ortodoxă. Totuși, în cazurile de apostazie formală, adică de lepădare de Hristos prin aderarea la o religie alta decât creștinismul, persoana botezată care a apostaziat trebuie reprimată prin lepădarea publică de rătăcirile sale, mărturisirea publică a credinței ortodoxe și Mirungere.

G2: Prin mărturisirea credinței și ungerea cu Sfântul Mir (Mirungere)

În mod tradițional, teologia ortodoxă îi primește prin Mirungere pe acei convertiți care au fost botezați cu apă în numele Sfintei Treimi. Primirea unui convertit prin Mirungere nu constituie o recunoaștere a validității botezului neortodox. Dimpotrivă, este un act prin care Mirungerea desăvârșește ceea ce a lipsit din botezul său neortodox. Astfel, cei botezați cu apă „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”, de către o biserică ce mărturisește credința trinitară — „Tatăl, Fiul și Sfântul Duh” — trebuie primiți prin mărturisirea credinței și Mirungere.

Cu toate acestea, din considerente pastorale, iar nu dogmatice, atunci când catehumenul are îndoieli personale și duhovnicești persistente cu privire la botezul primit în fosta sa tradiție eterodoxă, această Arhiepiscopie îi îngăduie să aleagă Botezul ortodox în locul Mirungerii. Preotul care botează în asemenea împrejurări trebuie însă să precizeze foarte limpede că ambele modalități — Botezul și Mirungerea — au aceeași îndreptățire în iconomia Bisericii și că amândouă conferă, în egală măsură, apartenența la Trupul lui Hristos și harul dumnezeiesc.

Din punct de vedere istoric, canoanele au rânduit în mod expres ca adepții următoarelor grupări eretice să fie primiți numai prin Mirungere:

Arienii: Mărturisesc că Hristos este o creatură și că nu este *homoousios* — deoființă — cu Tatăl. Arienii nu cred în învățătura despre Sfânta Treime.

Macedonienii (pnevmatomahii): Semiarieni care negau dumnezeirea Sfântului Duh. Ei erau numiți *pnevmatomahi*, adică „luptători împotriva Sfântului Duh”. Gruparea a fost întemeiată de Macedonie I al Constantinopolului. Ei considerau că ființa Fiului este *homoiousios* — asemănătoare în ființă — cu cea a Tatălui, dar nu *homoousios* — deoființă — cu aceasta.

Sabatienii: Sabatie a fost un prezbiter novațian care susținea că Paștile creștin și Paștele iudaic trebuie să fie ținute în același timp de creștini și de iudei.

Novațienii: Refuzau reprimirea în comuniune a celor căzuți. Adepții lui Novațian se numeau pe ei înșiși *catari*, adică „cei curați” (puriști). În afară de refuzul de a-i reprimi în comuniune pe cei căzuți — iar mai târziu pe toți cei care săvârșiseră păcate de moarte —, ei păstrau aceleași practici și credințe ca restul Bisericii. Erau cunoscuți și sub numele de *aristori*.

Quartodecimanii sau tetradiții: Adepții unei erezii creștine timpurii, care sărbătoreau Paștile la data Paștelui iudaic — în ziua a paisprezecea a lunii Nisan — și nu neapărat duminica.

Apolinariștii: Susțineau că Iisus avea un trup omenesc obișnuit, dar o minte dumnezeiască în locul unui suflet omenesc.

Criterii:

Criteriul primirii prin lepădarea de erezie, urmată de Mirungere, a fost stabilit pentru acele biserici care păstrau forma tradițională a Botezului, săvârșit în apă sau cu apă și „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”. Acestea puteau avea o teologie deficitară, dar continuau să păstreze o formă recognoscibilă a Botezului creștin, precum și a credinței și practicii creștine. În asemenea cazuri, Biserica nu îi boteza — adică nu îi reboteza — pe cei care fuseseră deja botezați; săvârșirea unui nou botez era socotită de Sfinții Părinți drept sacrilegiu. Cu toate acestea, preocuparea catehumenului pentru propria mântuire, în asemenea împrejurări, justifică o anumită îngăduință și, prin urmare, posibilitatea de a alege Botezul, dacă propria conștiință nu poate fi liniștită numai prin Mirungere.

În epoca modernă, primirea prin Mirungere a fost interpretată ca incluzând:

G2a. Romano-catolicii:

... adică cei care aparțin Bisericii Romano-Catolice, inclusiv catolicii orientali, precum maroniții și melchiții.

G2b. Familia Bisericilor Ortodoxe necalcedoniene, incluzând:

- Biserica Asiriană a Răsăritului
- Biserica Ortodoxă Siriană (Iacobită)
- Bisericile Ortodoxe Indiene (Malankara)
- Biserica Apostolică Armeană
- Biserica Ortodoxă Coptă
- Biserica Ortodoxă Etiopiană
- Biserica Ortodoxă Eritreeană

G2c. Protestanții trinitari tradiționali

Această listă este în curs de întocmire pe baza practicilor confesionale și liturgice ale acestor confesiuni din Insulele Britanice și Irlanda și va fi publicată în ediția următoare a acestui document. Pentru informații actualizate, vă rugăm să îl contactați pe Înaltpreasfințitul Mitropolit.

G2d. Bisericile independente

Un grup mai dificil de verificat îl constituie numărul mare și în continuă creștere al bisericilor independente, adesea evanghelice sau bibliciste. Teologia multora dintre aceste biserici depinde de pastorul aflat la conducere la un moment dat, iar ele au puține documente normative — sau chiar niciunul — pe baza cărora să poată fi verificat Botezul. Pentru primirea prin Mirungere trebuie obținută o confirmare certă; în lipsa acesteia, asemenea botezuri nu trebuie acceptate. În cazurile îndoielnice, trebuie consultat Mitropolitul pentru îndrumări privind modul de primire a unui potențial convertit provenit din aceste biserici.

Aceste biserici includ:

- Biserici independente neconfesionale, provenite din medii diverse
- Grupări confesionale mai mici

G2e. Grupuri mai îndoielnice, care necesită o cercetare mai atentă

i. Alte biserici independente

Unele biserici independente — precum și unele biserici carismatice —, deși mărturisesc credința în Sfânta Treime, botează „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, în numele lui Iisus” sau folosesc o variantă a acestei formule. Botezurile săvârșite în acest mod nu sunt acceptabile. Trebuie verificat cu atenție dacă a fost folosită formula corectă și dacă biserica respectivă mărturisește o învățătură trinitară fundamentală.

Printre bisericile care au urmat această practică se numără:

- Calvary Chapel
- Biserici independente
- Biserici carismatice sau penticostale

ii. Cei care nu au fost botezați în cadrul sau de către o biserică — botezuri independente

În mod obișnuit, pentru ca un Botez să fie acceptat de Biserica Ortodoxă, acesta trebuie să fi fost săvârșit de o persoană autorizată să boteze în cadrul unei biserici sau confesiuni ale cărei botezuri pot fi acceptate. Întrucât intenția bisericii sau a confesiunii este importantă pentru stabilirea teologiei și practicii Botezului, acesta trebuie să fie săvârșit de un slujitor hirotonit sau autorizat al unei biserici ori confesiuni, deoarece este important ca respectivul context teologic să poată fi verificat. Majoritatea confesiunilor au o înțelegere verificabilă a Sfintei Treimi, care permite acceptarea unui astfel de Botez. Cei care au fost botezați de un prieten sau de o

cunoștință care nu aparține și nu se află sub autoritatea vreunei biserici trebuie cercetați cu mare atenție, iar în toate cazurile îndoielnice trebuie consultat episcopul locului.

G2f. Protestanții progresiști

Din cauza influenței puternice a teologiei progresiste în unele confesiuni protestante, unii dintre clericii acestora au abandonat limbajul trinitar corect, iar unele grupări botează folosind formule „incluzive”, precum „Creatorul, Răscumpărătorul și Sfințitorul” sau diferite variante ale acestora, inclusiv formulări precum „Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Maica noastră a tuturor”. În asemenea împrejurări, convertitul trebuie primit prin Botez. Deoarece confesiunile protestante sunt supuse unor schimbări continue și sunt puternic influențate de congregaționalism, înainte ca un convertit să fie primit prin Mirungere este necesar să se verifice dacă a fost folosită formula trinitară corectă, chiar dacă acesta prezintă un certificat care conține formularea corespunzătoare. Un slujitor poate hotărî din proprie inițiativă să respingă formula tradițională folosită de confesiunea sa. O asemenea situație era rară înainte de anii 1990, dar de atunci a devenit mai răspândită. Prin urmare, botezurile săvârșite după anul 2000 trebuie cercetate cu mai multă atenție. Dacă nu se poate verifica în mod cert că persoana convertită a fost botezată cu apă „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”, aceasta trebuie primită prin slujba deplină a Tainei Botezului. Dacă însă acest lucru este verificat, persoana trebuie primită numai prin Mirungere. În caz de îndoială sau neclaritate, trebuie consultat Înaltpreasfințitul Mitropolit pentru îndrumări privind modul de primire a unui potențial convertit provenit din aceste biserici.

Notă: *Întrucât există peste 45.000 de confesiuni în întreaga lume, este imposibil să fie urmărită situația fiecărei grupări creștine în parte. Este mai ușor să se discearnă practica marilor confesiuni, care au politici oficiale, decât aceea a numeroaselor confesiuni mai mici sau asociații de biserici, care beneficiază de puțină supraveghere ori dispun de puține documente normative clare.*

G3: Prin mărturisirea credinței, Botez și Mirungere

Toate celelalte grupări eretice, „grecii”, păgânii etc. erau primite prin lepădarea de erezie, mărturisirea credinței și o perioadă de catehumenat, urmate de Botez și Mirungere. Printre acestea se numărau următoarele grupări:

Paulianiștii: Monarhieni, netrinitari și adopționiști. Puneau accentul pe unicitatea lui Dumnezeu. Învățătura lor era asociată cu Pavel de Samosata. Hristos S-a născut ca simplu om, dar a fost pătruns de Logosul dumnezeiesc. Iisus nu este Dumnezeu devenit om, ci om devenit Dumnezeu.

Eunomienii: Arieni radicali. Eunomienii susțineau că Fiul nu este „asemenea Tatălui”.

Montaniștii: Se întemeiau pe manifestarea spontană a Sfântului Duh și pe prorocie. Montanus era convertit de puțin timp atunci când a început să procească. Această „Nouă Prorocie” a provocat dezbinare. Montaniștii recunoșteau femeii ca episcopi și prezbiteri. Unii cercetători consideră că montanismul era netrinitar.

Sabelienii: Adepți ai modalismului teologic. Tatăl, Fiul și Sfântul Duh sunt trei moduri sau aspecte diferite ale lui Dumnezeu, iar nu trei Persoane. Negau pluralitatea Persoanelor — a ipostasurilor — în Dumnezeire.

Maniheii: Propovăduiau o cosmologie dualistă elaborată, cu tendințe gnostice. Mișcarea a fost întemeiată în Persia răsăriteană și a reprezentat unul dintre principalii rivali ai creștinismului între secolele al III-lea și al VII-lea. S-a răspândit în întregul Răsărit, ajungând până în China. Mani era socotit profetul final, venit după Zoroastru, Buddha și Iisus. Maniheii practica un ascetism sever și vegetarianismul.

Valentinienii: Adepții uneia dintre principalele mișcări „creștine” gnostice.

Marcioniții: Mișcare întemeiată de Marcion (†160), caracterizată printr-o credință creștină timpurie de tip dualist. Respingeau Vechiul Testament, susținând că învățăturile lui Hristos sunt incompatibile cu faptele Dumnezeului Vechiului Testament. Marcion promova o moralitate severă. Unii îl consideră un gnostic timpuriu.

Criterii:

Criteriul primirii prin lepădarea de erezie, urmată de Botez și Mirungere, a fost stabilit pentru acele biserici și grupări a căror teologie nu mai putea fi recunoscută de Biserica Ortodoxă Sobornicească. Printre acestea se numărau gnosticii, modaliștii, netrinitarii și extremiștii unor grupări ariene. Chiar dacă erau folosite formele corecte — apa și formula baptismală —, teologia acestor grupări era de asemenea natură, încât Biserica nu putea recunoaște în ea nimic pe care să-l poată primi și asuma.

Aplicări moderne:

G3a. Netrinitarii / Modaliștii

Următoarele confesiuni nu acceptă dogma Sfintei Treimi, preferând în schimb o formă de sabelianism. Prin urmare, ele nu botează „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”. Convițiții proveniți din aceste confesiuni trebuie primiți prin Botez:

1. Penticostalii „Unicității” (*Oneness*) sau „Numai Iisus” (*Jesus Only*)
2. Adunările Penticostale ale Lumii
3. Biserica Penticostală Unită
4. Bisericele unitariene și unii congregaționaliști

G3b. Biserici care au modificat formularea Botezului

Unele grupări au modificat formularea tradițională a Botezului, pentru a o face neutră din punctul de vedere al genului sau lipsită de referințe la sex. Prin urmare, cei care intră în Biserica Ortodoxă provenind din aceste confesiuni trebuie botezați:

G3c. Biserici care nu practică Botezul

Armata Salvării nu practică Botezul. Prin urmare, cei care intră în Biserica Ortodoxă provenind din această organizație trebuie botezați.

G3d. Alte grupări

Următoarele grupări nu au o teologie care să poată fi recunoscută drept creștină. Prin urmare, cei care intră în Biserica Ortodoxă provenind din aceste confesiuni trebuie botezați:

1. Știința Creștină
2. Biserica lui Iisus Hristos a Sfinților din Zilele din Urmă (mormonii)
3. Biserica Reorganizată a lui Iisus Hristos a Sfinților din Zilele din Urmă sau orice altă ramură a mișcării mormone
4. Societatea Prietenilor (quakerii)
5. Martorii lui Iehova
6. Christadelfienii

G3e. Necreștinii

Toți necreștinii trebuie primiți prin Botez, precum:

1. Budiștii
2. Hindușii
3. Evreii
4. Musulmanii
5. Adepții scientologiei
6. Unitarienii universalisti adepții tuturor celorlalte religii necreștine

H: Verificarea Botezului

Modalitatea normativă de verificare a Botezului este certificatul de Botez eliberat de parohie, biserică sau confesiune. Documentul trebuie să cuprindă data Botezului, denumirea și confesiunea bisericii, precum și numele slujitorului care a săvârșit Botezul.

În cazul unor biserici evanghelice — baptiste, Adunările lui Dumnezeu, diferite alte grupări anabaptiste sau evanghelice etc. —, de regulă nu se eliberează certificate de Botez și nici nu se păstrează evidențe corespunzătoare. În asemenea situații, drept dovadă a Botezului poate fi folosită o scrisoare semnată de un martor al Botezului — părinți, prieteni ai familiei etc. — sau de slujitorul care l-a săvârșit.

În unele cazuri de Botez al adulților, persoana însăși poate da mărturie cu privire la propriul Botez săvârșit într-o anumită biserică.

Având în vedere că unele dintre confesiunile mai liberale și unele biserici independente carismatice sau penticostale — a se vedea mai sus — pot folosi, la Botez, formulări alternative sau suplimentare, trebuie să se verifice dacă a fost într-adevăr rostită formula trinitară corectă: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”.

În cazurile în care nu există o dovadă a Botezului, trebuie întreprinse toate cercetările necesare pentru a se stabili dacă Botezul a avut sau nu loc. Primirea unei persoane prin Botez din cauza lipsei unui certificat trebuie să constituie ultima soluție, nu prima.

Am aflat despre cazuri în care unii clerici le-au spus celor care intră în Biserică faptul că, dacă nu prezintă un certificat, pot fi botezați. Teologia sacramentală a Bisericii nu trebuie niciodată eludată numai din cauza lipsei unui certificat.

Lepădările de erezie

În istoria și practica Bisericii se întâlnesc patru categorii de lepădări:

1. **Libellus formal:** o lepădare formală, în scris. Este rareori folosită în prezent.
2. **Lepădarea amănunțită**, așa cum se găsește în Molitfelnic.
3. **Lepădarea scurtă**, așa cum apare în unele texte liturgice, precum *Slujbele de inițiere* publicate de Arhiepiscopia Creștină Ortodoxă Antiohiană a Americii de Nord.
4. **Mărturisirea informală a credinței** — prin rostirea Crezului niceean —, care se aplică de obicei celor proveniți din Bisericile Apostolice și necalcedoniene, nu protestanților.

Anexă: Izvoare patristice privind primirea convertiților³

Sfântul Ștefan, Papă al Romei (255 d.Hr.): Scrisoare către Sfântul Ciprian

„Prin urmare, dacă vine la voi cineva din orice erezie, să nu se înnoiască nimic, în afară de ceea ce ne-a fost predat, și anume să i se pună mâna spre pocăință; căci chiar ereticii, pe bună dreptate, **nu îi botează pe cei care vin la ei unii de la alții, ci pur și simplu îi primesc în comuniune.**”

„Dar numele lui Hristos lucrează mult spre credința și sfințirea Botezului, astfel încât oricine a fost botezat, oriunde, în numele lui Hristos primește îndată harul lui Hristos.”

Sfântul Ciprian al Cartaginei (†258)

Cuvintele sale la Sinodul de la Cartagina, ca răspuns Sfântului Ștefan...

Rămâne ca, în această privință, fiecare dintre noi să înfățișeze ceea ce gândește, fără să judece pe nimeni și fără să îndepărteze pe cineva de la dreptul comuniunii, dacă acesta ar avea o părere diferită de a noastră. Căci niciunul dintre noi nu se așază pe sine ca episcop al episcopilor și nici nu îl constrânge, printr-o autoritate tiranică, pe vreunul dintre colegii săi la obligația supunerii; fiindcă fiecare episcop, potrivit libertății și puterii care îi sunt îngăduite, are propriul său drept de judecată și nu poate fi judecat de altul, după cum nici el nu îl poate judeca pe altul. Să așteptăm însă cu toții judecata Domnului nostru Iisus Hristos, Care singur are puterea atât de a ne așeza la cârmuirea Bisericii Sale, cât și de a ne judeca pentru purtarea noastră în această slujire.

³ Referințele tipărite cu caractere aldine indică acele cazuri de primire în care Botezul nu era obligatoriu.

Sfântul Vasile cel Mare (†379), Epistola 188

În ceea ce privește întrebarea ta despre catari, s-a făcut deja o precizare, iar tu mi-ai amintit pe **bună dreptate că se cuvine să urmărim obiceiul statornicit în fiecare regiune, deoarece cei care au luat atunci hotărâri asupra acestor chestiuni au avut păreri diferite cu privire la botezul lor.** Însă Botezul pepuzenilor mi se pare lipsit de validitate și mă mir cum de acest lucru i-a putut scăpa lui Dionisie, deși era cunoscător al canoanelor. Cei din vechime au hotărât să primească acel Botez care nu se abate în niciun fel de la credință. Astfel, ei au folosit denumirile de erezii, schisme și adunări nelegiuite. Prin erezii îi înțelegeau pe cei care se rupseseră cu totul și se înstrăinaseră în chestiuni care privesc însăși credința; prin schisme, pe cei care se despărțiseră din anumite motive bisericești și din pricina unor chestiuni ce puteau fi rezolvate prin înțelegere reciprocă; iar prin adunări nelegiuite, întrunirile organizate de prezbiteri sau episcopi nesupuși rânduielii ori de mireni neinstruiți. De pildă, dacă un om este dovedit vinovat de o fărâdelege și este oprit de la îndeplinirea slujirii, iar apoi refuză să se supună canoanelor, însușindu-și în mod abuziv drepturi episcopale și preoțești, iar unele persoane părăsesc Biserica Sobornicească și i se alătură, aceasta este o adunare nelegiuită.

A nu fi de acord cu membrii Bisericii în privința pocăinței înseamnă schismă. Exemple de erezie sunt cele ale maniheilor, valentinienilor, marcioniților și ale acestor pepuzeni; căci, în cazul lor, apare îndată dezacordul cu privire la însăși credința în Dumnezeu. De aceea, cei din vechime au socotit de cuviință să respingă cu totul botezul ereticilor, **dar să îl primească pe cel al schismaticilor**, pe temeiul că aceștia aparțineau încă Bisericii.

În ceea ce-i privește pe cei care se adunaseră în **adunări nelegiuite**, hotărârea celor din vechime era ca aceștia să fie reuiniți cu Biserica, după ce fuseseră aduși la o stare mai bună **prin pocăință și mustrare corespunzătoare.** Astfel, în multe cazuri, când clerici se răzvrătiseră împreună cu cei nesupuși rânduielii, ei erau primiți, după pocăință, în aceeași treaptă clericală. Pepuzenii sunt însă în mod văditeretici, căci, atribuindu-le în chip nelegiuit și rușinos lui Montanus și Priscillei numele de Mângâietor, au hulit împotriva Sfântului Duh. Prin urmare, ei trebuie osândiți pentru că atribuie dumnezeirea unor oameni și pentru că Îl necinstesc pe Sfântul Duh, punându-L pe aceeași treaptă cu oamenii. Astfel, ei sunt supuși și osândei veșnice, întrucât hula împotriva Sfântului Duh nu primește iertare. Ce temei ar putea exista, așadar, pentru primirea botezului acelor care botează în numele Tatălui și al Fiului și al lui Montanus sau al Priscillei? Căci cei care nu au fost botezați în numele care ne-au fost predate nouă nu au fost botezați nicidecum. Prin urmare, chiar dacă acest lucru a scăpat atenției marelui Dionisie, nu trebuie în niciun caz să-i urmărim greșeala. Absurditatea acestei poziții este numaidecât evidentă și vădită tuturor celor înzestrați chiar și cu o mică putere de judecată.

Catarii sunt schismatici; însă cei din vechime — mă refer la Ciprian și la Firmilian al nostru — au socotit de cuviință să-i supună pe toți aceștia, catari, encratiți și hidroparastați, unei singure osândiri comune, deoarece începutul despărțirii lor s-a ivit prin schismă, iar cei care apostaziaseră de la Biserică nu mai aveau asupra lor harul Sfântului Duh, căci împărtășirea acestuia a încetat atunci când continuitatea a fost întreruptă. Cei dintâi care s-au despărțit primiseră hirotonia de la Părinți și aveau darul duhovnicesc prin punerea mâinilor acestora. Dar

cei care s-au rupt de Biserică au devenit mireni și, întrucât nu mai puteau împărtăși altora harul Sfântului Duh de la care ei înșiși căzuseră, nu mai aveau autoritatea nici de a boteza, nici de a hirotoni. De aceea, cei care fuseseră botezați de ei, în diferite împrejurări, erau îndrumați — ca unii botezați de mireni — să vină la Biserică pentru a fi curățiți prin adevăratul Botez al Bisericii. **Cu toate acestea, întrucât unora dintre cei din Asia li s-a părut potrivit ca, pentru iconomisirea celor mulți, botezul lor să fie primit, să fie primit.** Trebuie însă să luăm seama la lucrarea nelegiuită a encratiților, care, pentru a se împiedica pe ei înșiși să mai fie reprimiți în Biserică, s-au străduit ca, pe viitor, să prevină reprimirea printr-un botez aparte, propriu lor, încălcând în felul acesta chiar și propria lor practică tradițională.

Părerea mea este, aşadar, că, întrucât nu s-a stabilit nimic în mod limpede cu privire la ei, este de datoria noastră să le respingem botezul și ca, atunci când cineva care a primit botezul de la ei vine la Biserică, să-l botezăm. Dacă însă există primejdia ca aceasta să aducă vreo vătămare rânduielii generale, trebuie să recurgem la obicei și să-i urmărim pe Părinții care au stabilit calea pe care trebuie să o urmărim. Căci mă tem într-o oarecare măsură ca nu cumva, dorind să-i descurajăm să boteze, să devenim, prin asprimea hotărârii noastre, o piedică pentru cei care se mântuiesc. Dacă ei primesc Botezul nostru, să nu ne tulbure acest lucru. Nu suntem nicidecum obligați să le întoarcem aceeași favoare, ci numai să ascultăm cu strictețe de canoane. **În orice caz, să se poruncească faptul că cei care vin la noi după ce au primit botezul lor trebuie unși în prezența credincioșilor și numai în aceste condiții să se apropie de Sfintele Taine.** Știu că i-am primit în treapta episcopală pe Izois și pe Saturnin, proveniți dintre encratiți. **Prin urmare, nu-mi mai este îngăduit să-i despart de Biserică pe cei care au fost uniți cu obștea lor, întrucât, prin primirea acestor episcopi, am statornicit un fel de canon al comuniunii cu ei.**

Sfântul Chiril al Ierusalimului (†386)

„Nu putem primi Botezul de două sau de trei ori; altminteri, s-ar putea spune: «Deși am greșit o dată, voi îndrepta lucrul a doua oară». Însă, dacă ai greșit o dată, lucrul nu mai poate fi îndreptat; căci este un singur Domn, o singură credință și un singur Botez. Numai ereticii sunt botezați din nou, deoarece botezul lor de mai înainte nu a fost Botez.”

Întrucât considerau că Sfântul Duh participă la firea dumnezeiască într-un grad și mai îndepărtat, fiind doar cea mai nobilă făptură a Fiului Celui Unul-Născut, Eunomie a fost cel dintâi care, în chip eretic, a desființat practica întregitei afundări la Sfântul Botez. De asemenea, el a denaturat forma acestei Taine, înlăturând folosirea numelui Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și botezându-i pe oameni „în numele Creatorului și întru moartea lui Hristos”. De aceea, Sinodul de la Constantinopol a hotărât ca cei convertiți de la eunomianism să fie botezați, deși **cei proveniți din alte forme ale arianismului erau primiți în Biserica Sobornicească prin simpla punere a mâinilor.**

Sfântul Leon cel Mare (†461), Epistola 159, VIII: Despre botezul săvârșit de eretici

Cei care au primit botezul de la eretici, fără să fi fost botezați mai înainte, trebuie întăriți prin punerea mâinilor, numai cu invocarea Sfântului Duh, deoarece au primit forma

exterioară a Botezului, dar fără puterea sfințirii. Și această rânduială, după cum știți, cerem să fie păzită în toate Bisericele, pentru ca scăldătoarea Botezului, odată primită, să nu fie profanată prin repetare, după cum spune Domnul: „Un Domn, o credință, un Botez”. Iar această spălare să nu fie întinată prin repetare, ci, după cum am spus, să fie invocată numai sfințirea Sfântului Duh, astfel încât ceea ce nimeni nu poate primi de la eretici să fie dobândit de la preoții Bisericii Sobornicești. Această scrisoare a noastră, pe care am trimis-o ca răspuns la întrebările frăției voastre, să o aduceți la cunoștința tuturor fraților și împreună-episcopilor voștri din provincie, pentru ca autoritatea noastră, odată exprimată, să slujească respectării generale a acestei rânduieli.

*Dată la 21 martie, în timpul consulatului lui Majorian Augustus (458). **Epistola 166, II.***

Botezul săvârșit de eretici nu trebuie invalidat printr-un al doilea Botez. Dacă însă se stabilește că un om a fost botezat de eretici, Taina renașterii nu trebuie în niciun chip repetată asupra lui, ci trebuie să i se împărtășească numai ceea ce îi lipsea mai înainte, astfel încât să dobândească puterea Sfântului Duh prin punerea mâinilor episcopului. Dorim, iubite frate, ca această hotărâre să fie adusă la cunoștința voastră, a tuturor, pentru ca mila lui Dumnezeu să nu le fie refuzată, dintr-o necuvenită timiditate, celor care doresc să se mântuiască.

*Dată la 24 octombrie, în timpul consulatului lui Majorian Augustus (458). **Epistola 166, întrebarea 18.***

Cu privire la cei care au venit din Africa sau din Mauritania și nu știu în ce sectă au fost botezați, ce trebuie făcut în cazul lor?

Răspuns: Aceste persoane nu se îndoiesc de faptul că au fost botezate, ci mărturisesc că nu cunosc credința celor care le-au botezat. Prin urmare, întrucât au primit, într-un fel sau altul, forma Botezului, nu trebuie botezate din nou, ci trebuie unite cu Biserica Sobornicească prin punerea mâinilor, după invocarea puterii Sfântului Duh, pe care nu au putut-o primi de la eretici.

Sfântul Grigorie Dialogul (†604)
Cartea I, Epistola 43

În ceea ce privește întreita afundare la Botez, nu se poate da un răspuns mai adevărat decât acela pe care tu însuși l-ai socotit drept, și anume că, acolo unde există o singură credință, **deosebirea de practică nu aduce nicio vătămare Sfintei Biserici.** Noi, afundând de trei ori, închipuim taina îngropării de trei zile, astfel încât, atunci când pruncul este ridicat din apă pentru a treia oară, să fie exprimată Învierea petrecută după trei zile. Sau, dacă cineva socotește că aceasta se face din cinstire față de Preasfânta Treime, nici în acest caz nu există vreo piedică pentru ca cel ce se botează să fie afundat o singură dată în apă; căci, fiind o singură ființă în trei lpostasuri, nu poate fi în niciun fel vrednic de muștrare ca pruncul să fie afundat la Botez fie de trei ori, fie o singură dată, întrucât prin cele trei afundări poate fi arătată Treimea Persoanelor, iar printr-una singură, unicitatea Dumnezeirii. Însă, deoarece până acum ereticii au avut obiceiul

de a-i afunda de trei ori pe prunci la Botez, sunt de părere că acest lucru nu trebuie să se facă la voi, pentru ca nu cumva, numărând afundările, ei să împartă Dumnezeuirea și, continuând să procedeze după obiceiul lor, să se laude că au biruit rânduiala noastră.

Cartea a XI-a, Epistola 67

Și, într-adevăr, am învățat din vechea rânduială a Părinților că **oricare dintre eretici a fost botezat în numele Sfintei Treimi, atunci când se întoarce la Sfânta Biserică, poate fi reprimat în sânul Bisericii-Mamă fie prin ungerea cu Sfântul Mir, fie prin punerea mâinilor, fie numai prin mărturisirea credinței.** Astfel, Apusul îi împacă pe arieni cu Sfânta Biserică Sobornicească prin punerea mâinilor, iar Răsăritul, prin ungerea cu Sfântul Mir. Monofiziții și alții sunt însă primiți numai prin adevărata mărturisire a credinței, deoarece Sfântul Botez pe care l-au primit între eretici dobândește atunci în ei puterea curățitoare: cei dintâi, atunci când primesc Sfântul Duh prin punerea mâinilor, iar cei din urmă, atunci când, prin mărturisirea adevăratei credințe, sunt uniți cu sânul Sfintei și Soborniceștii Biserici. Ereticii care însă nu sunt botezați în numele Sfintei Treimi, precum bonosienii și catafrigenii — deoarece cei dintâi nu cred în Hristos Domnul, iar cei din urmă, printr-o înțelegere rătăcită, cred că un oarecare om rău, Montanus, este Sfântul Duh, asemenea lor fiind și mulți alții —, atunci când vin la Sfânta Biserică, sunt botezați, deoarece ceea ce au primit pe când se aflau în rătăcire, nefiind săvârșit în numele Sfintei Treimi, nu a fost Botez. Nici aceasta nu poate fi numită repetare a Botezului, întrucât, după cum s-a spus, Botezul nu le fusese săvârșit în numele Sfintei Treimi. Nestorianii însă, deoarece sunt botezați în numele Sfintei Treimi — deși sunt întunecați de rătăcirea ereziei lor, întrucât, asemenea necredinței iudaice, nu cred în Întruparea Celui Unuia-Născut —, atunci când vin la Sfânta Biserică Sobornicească, trebuie învățați ca, prin păstrarea statornică și mărturisirea adevăratei credințe, să creadă că Unul și Același este Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului, Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos: Același existând întru Dumnezeuire mai înainte de veci și Același făcându-Se om la sfârșitul veacurilor, deoarece „Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi” (Ioan 1, 14).

Sfântul Isidor de Sevilla (†636), Cartea a II-a, *De Ecclesiasticis*, XXV

Și ereticii, dacă se dovedește că au primit Botezul cu mărturisirea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, nu trebuie botezați din nou, ci trebuie curățiți numai prin ungerea cu Sfântul Mir. Prin urmare, nu are însemnătate dacă cel care botează este eretic sau credincios. Taina este atât de sfântă, încât nu este întinată nici chiar atunci când este săvârșită de un ucigaș. Desigur, ereticul are Botezul lui Hristos, dar, fiind în afara unității credinței, acesta nu lucrează nimic în el. Însă, atunci când se va întoarce în unitatea Bisericii, Botezul pe care îl avea în afară spre pierzare începe îndată să lucreze în el spre mântuire. Faptul că a primit Botezul îl aprob; faptul că l-a primit în afara unității credinței îl dezaproab.

Sfântul Ciprian al Cartaginei despre modalism:

„...cum pot fi socotiți că au dobândit iertarea păcatelor cei despre care se spune că, între eretici, au fost botezați în numele lui Hristos, atunci când Dumnezeu Tatăl nu este cunoscut, ba chiar este hulit?”

Tertulian despre modalism:

„El le poruncește să boteze în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, nu în numele unui Dumnezeu într-o singură Persoană. Și, într-adevăr, nu o singură dată, ci de trei ori suntem afundați, în cele trei Persoane, la rostirea distinctă a fiecăruia dintre numele Lor.”

Sfântul Ioan Damaschin (†749), *Despre credința ortodoxă*, §82, „Despre credință și Botez”

„Mărturisim un singur Botez spre iertarea păcatelor și spre viața veșnică, deoarece Botezul închipuie moartea Domnului. «Așadar, ne-am îngropat împreună cu Domnul prin Botez», după cum spune dumnezeiescul Apostol. Prin urmare, așa cum moartea Domnului s-a săvârșit o singură dată, tot astfel și noi trebuie să fim botezați o singură dată, și anume după porunca Domnului, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, fiind învățați să mărturisim pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh. Așadar, cei care, după ce au fost botezați în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și după ce au fost învățați despre firea cea una a Dumnezeirii în trei lpostasuri, se botează din nou Îl răstignesc din nou pe Hristos, după cum spune dumnezeiescul Apostol: «Căci este cu neputință ca cei care au fost luminați o dată să fie înnoiți iarăși spre pocăință» și cele ce urmează, «fiindcă ei Îl răstignesc din nou, pentru ei înșiși, pe Fiul lui Dumnezeu și-L fac de batjocură». Numai cei care nu au fost botezați în numele Sfintei Treimi trebuie să fie botezați.”

Sfântul Marcu al Efesului (†1449)

„Noi îi despărțim [pe latini] ca pe niște eretici. De ce îi ungem pe cei care vin la noi? Nu este oare limpede că îi ungem ca pe niște eretici? Canonul al VII-lea al celui de-al Doilea Sinod Ecumenic spune astfel: «Pe ereticii care vin la Ortodoxie și la ceata celor ce se mântuiesc îi primim potrivit rânduielii și obiceiului prescris: pe arieni, macedonieni, novațieni, care se numesc pe ei înșiși „curați și mai buni”, pe quartodecimani sau tetradiți, precum și pe apolinariști. Îi primim cu condiția să prezinte o mărturisire scrisă și să anatematizeze orice erezie care nu este în acord cu cugetul Sfintei, Soborniceștii și Apostoleștii Biserici a lui Dumnezeu; apoi trebuie pecetluiți, adică unși cu Sfântul Mir pe frunte, pe ochi, pe nări, pe gură și pe urechi. Iar când sunt pecetluiți, spunem: „Pecetea darului Sfântului Duh”...» **Dacă este necesar ca [latinii] să fie catehizați, atunci este limpede că trebuie și mirunși.**”

(Citat în Arhimandritul Ambrozie, Cu privire la rânduiala primirii persoanelor în Biserica Ortodoxă, cap. 1)